

STOWARZYSZENIE ŻYDÓW KOMBATANTÓW
I POSZKODOWANYCH W II WOJNIE ŚWIATOWEJ
ZARZĄD GŁÓWNY

ASSOCIATION OF JEWISH VETERANS
AND VICTIMS OF THE SECOND WORLD WAR
MAIN BOARD

Stowarzyszenie Romów w Polsce
ASSOCIATION OF ROMA IN POLAND
ROMAN KWIATKOWSKI
Prezes Zarządu Głównego · President

Szanowni Państwo
Minister Spraw Zagranicznych Heiko Maas
Sekretarz Stanu ds. Kultury Monika Grütters

Warszawa, Oświęcim, Paryż, 14 czerwca 2021

Z wielką satysfakcją przyjęliśmy informację o planach powstania „Miejsca Pamięci Ofiar Niemieckiej Okupacji w Polsce” oraz „Miejsca Dokumentacji Ofiar Niemieckiej Okupacji”, realizowanych obecnie przez Ministra Spraw Zagranicznych i Sekretarz Stanu ds. Kultury w Niemczech. To szczytne inicjatywy i wyraz refleksji nad koniecznością zachowania pamięci o najstraszniejszym okresie w historii ludzkości, a także tragicznej historii naszego wspólnego polsko-niemieckiego sąsiedztwa.

Nasze poruszenie budzi jednak fakt, że w procesie tworzenia obu placówek nie zapytano o opinię Ocalałych, byłych więźniów hitlerowskich więzień i obozów koncentracyjnych, kombatantów antynazistowskiego ruchu oporu. Dotyczy to również mniejszości, które poprzez wykluczenie ich ze wspólnoty politycznej i społecznej w sposób szczególny stały się ofiarami nazistowskiej ideologii. Żydzi i Romowie nie ginęli dlatego, że byli obywatelami, lecz przede wszystkim dlatego, że ideologia hitleryzmu zepchnęła ich do kategorii „podludzi” pozbawionych nie tylko wszelkich praw obywatelskich, ale i ludzkich. Ich fizyczna Zagłada była częścią rasistowskiego planu realizowanego na terenie całej Europy, ze szczególnym okrucieństwem jednak wdrażanej na terenie okupowanej Rzeczypospolitej, w której żyli, pracowali i od wieków tworzyli jej bogatą i różnorodną kulturę.

Pamięć zbiorowa ma swych przedstawicieli i przedstawicielstwa, którym powierzono jej zachowanie i szerzenie. Tworzenie instytucji pamięciowych powinno uwzględnić różnorodne doświadczenia i perspektywę Ocalałych oraz ich reprezentacji. Nie możemy sobie wyobrazić Miejsc Pamięci i Dokumentacji dla Ofiar niemieckiej okupacji w Europie bez uwzględnienia perspektywy Ocalałych i poszkodowanych, którzy doświadczyli tej okupacji w krajach okupowanych wówczas przez Niemcy.

Kultywowanie pamięci nie będzie przy tym w przyszłości możliwe, bez zachowania Świadcstwa nieprzedawnialnego charakteru zbrodni Zagłady, także przez Potomków prześladowanych, którzy już dziś podejmują dzieło dawania etycznego świadectwa poprzez przeciwdziałanie obojętności społecznej i aktualizacji pamięci w teraźniejszości. Ocaleni jako świadkowie moralni zaświadczenia o złu i cierpieniu, które ich osobiście dotknęło. Ich Potomkowie i Potomkinie są świadkami doświadczeń swoich rodziców i dziadków. Podstawę ich świadectwa stanowi zobowiązanie etyczne ukierunkowane na odpowiedzialne działanie w solidarności jako zobowiązanie wynikające z pamięci w teraźniejszości i na przyszłość.

Rola Potomków i Potomkiń Ocalałych będzie w przyszłości zasadnicza, gdyż biorą oni udział w przekazywaniu pamięci o tych wydarzeniach, a także o tym, jak owe wydarzenia wpłynęły na Ocalałych i wciąż wpływają na nich, ich najbliższych oraz społeczności w których żyją. Wielu z nich mierzy się przy tym ze skutkami międzypokoleniowej transmisji traumy jako długofalowym skutkiem prześladowania członków ich rodzin. Etyka pamięci o Zagładzie, w chwili gdy ostatni Świadkowie odchodzą, wymaga by w pracy pamięciowej głos Potomków Ocalałych stał się słyszalny.

Zachowanie pamięci i jej ciągłości wymaga pielęgnacji dwóch zależnych między sobą sfer: przekazywania i przyjmowania pamięci o Zagładzie. Partycypacja Potomków i Potomkiń w tym procesie jest nieodzowna, gdyż w momencie, kiedy pamięć o Zagładzie zamienia się w historię Zagłady, mogą oni korygować narracje o Zagładzie ze swych różnorodnych perspektyw i przeciwdziałać zniekształcaniu i zaprzeczaniu prawdy historycznej. Jest to perspektywa bycia świadkiem pamięci i zachowania świadectwa tych, którzy doświadczyli prześladowań.

Kolejne pokolenia będą musiały podjąć dzieło zachowania 11 przykazania: „Nie bądź obojętny!”. To wyzwanie podejmowane jest już dziś przez Potomków pomordowanych i prześladowanych podczas Shoah, Holocaustu Sinti i Romów oraz tych, którzy doświadczyli terroru niemieckiej okupacji w różnych częściach Europy. Dzieci i wnuki stają się w swych społecznościach Strażnikami Pamięci i współuczestniczą jako część społeczeństwa obywatelskiego w różnorodny sposób w nieustannej odnowie przestrogi z Auschwitz: „Nigdy Więcej – Nigdy Zapomnieć!” oraz podtrzymywaniu przysięgi złożonej przez wyzwolonych więźniów niemieckiego obozu Buchenwald „budowy świata pokoju i wolności” dla kolejnych pokoleń.

To Ocaleni zainicjowali w ciągu ostatnich dwóch dekad w Międzynarodowych Komitetach Więźniarskich i Kombatanckich proces przekazywania dziedzictwa pamięci Potomkom drugiej i trzeciej generacji. Wpisując ich w swe działania zobowiązali ich do kontynuacji dzieła zachowania pamięci dla przyszłych pokoleń, walki z antysemityzmem, antycyganizmem, rasizmem oraz wszelkimi ideologiami nierównowartości, dawania świadectwa o doświadczeniach Shoah, nazistowskiego terroru okupacyjnego i odpowiedzialności osobistej w epoce pogardy i wykluczenia. W swej pracy pamięciowej działają na płaszczyźnie edukacyjnej, społecznej i humanitarnej, niejednokrotnie jednak działania ta wymagają wsparcia instytucjonalnego i zakotwiczenia w istniejących strukturach pracy pamięciowej.

Mamy nadzieję, że brak uwzględnienia Ocalonych i Potomków w obu planowanych instytucjach zostanie naprawiony, a nasze stanowisko przyczyni się do podjęcia szerokiej dyskusji nad przyszłą rolą młodego pokolenia Potomków w zachowaniu Świadectwa w Europie i na świecie gdy zamilkną ostatni Ocaleni.

Wymaga tego pamięć o Ofiarach Zagłady i wszelkich Ofiar niemieckiego terroru okupacyjnego w Europie i na świecie, jak i troska o wychowanie następnych pokoleń w wolności od rasizmu i nienawiści, poszanowaniu praw mniejszości i obrony wspólnych wartości jakim jest różnorodność społeczna, demokracja, solidarność i współodpowiedzialność za drugiego człowieka.

To wspólne wyzwanie zachowania Świadectwa rozumiemy zarazem jako dzieło dialogu nad różnorodnymi perspektywami pamięci w Europie.

Stanisław Zalewski

Prezes Zarządu, Polski Związek Byłych Więźniów
Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów
Koncentracyjnych (PZBWPHWiOK)

Marian Kalwary

Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Żydów Kombatantów
i Poszkodowanych w II Wojnie Światowej

Roman Kwiatkowski

Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Romów w Polsce

Kamil Majchrzak

Polska Delegacja w Zarządzie, Międzynarodowy
Komitet Buchenwald-Dora (ICBD)